

nedá vykázat nic, co by tento hlas „pozitivně“ doporučoval a přikazoval. Jak ale rozumět tomu, že ve výkonu svědomí tato pozitivnost chybí? Vyplývá z toho „negativní“ charakter svědomí?

„Pozitivní“ obsah volání chybí proto, že vždy očekáváme nějakou v dané situaci použitelnou informaci o možnostech „jednání“, které jsou k dispozici a s nimiž můžeme najisto počítat. Toto očekávání se opírá o výklad horizontu rozumného obstarávání, jenž chce na existování pobytu aplikovat ideu kontrolovatelného podnikání. Taková očekávání, která, ač nevyslovena, stojí částečně i za prosazováním materiální etiky hodnot proti etice „jen“ formální, ovšem svědomí nespíní. „Praktické“ návody tohoto druhu volání svědomí nedává, a to právě proto, že volá pobyt k existenci, k nejvlastnějšímu ‚moci být sebou‘. Kdyby tyto očekávané, jednoznačně kalkulatelné výroky poskytovalo, neupíralo by svědomí existenci nic menšího než – možnost jednat. Poněvadž svědomí zjevně nemůže být takto „pozitivní“, nefunguje tudíž ani „jen negativně“. Volání neodemyká nic, co by mohlo být pozitivní nebo negativní jakožto obstarávané, neboť mří na ontologicky zcela jiné bytí, na existenci. V existenciálním smyslu naproti tomu skýtá správně pochopené volání něco nanejvýš „pozitivního“, totiž nejvlastnější možnost, které je pobyt mocen: volá jako před-volávající přivolávání do vždy faktického ‚moci být sebou‘. Slyšet volání autentickým způsobem znamená být již na cestě faktického jednání. Avšak dostatečnou interpretaci obsahu volání získáme teprve vykázáním existenciální struktury autenticky poslouchajícího rozumění výzvě.

Nejprve bylo třeba ukázat, že fenomény, které vulgární výklad svědomí zná jako jediné, odkazují, jsou-li ontologicky přiměřené pochopeny, na původní smysl [391] volání svědomí; dále pak, že vulgární výklad je určen omezeným horizontem upadajícího sebe-výkladu pobytu a není – protože upadání patří k starosti jako takové – přes veškerou svou samozřejmost rozhodně náhodný.

295 Ontologická kritika vulgárního výkladu svědomí by mohla vyvolat mylný dojem, že prokázání existenciální nepůvodnosti každodenní zkušenosti svědomí chce být soudem o existenciální „mravní kvalitě“ pobytu, který v takové zkušenosti žije. Stejně jako existence není nutně a přímo poškozována ontologicky nedostatečným po-

rozuměním svědomí, není ani existenciálně přiměřenou interpretací svědomí zaručeno existenciální rozumění volání. Opravdová vážnost je ve vulgární zkušenosti svědomí možná stejně dobře jako nevážnost v původnějším porozumění svědomí. Existenciálně původnější interpretace nicméně odemyká i možnosti původnějšího existenciálního rozumění, pokud se ontologické pochopení neodtrhne od ontické zkušenosti.

§ 60. Existenciální struktura autentického ‚moci být‘ dosvědčeného ve svědomí

Existenciální interpretace svědomí má najít dosvědčení nejvlastnějšího ‚moci být‘ pobytu, jež *jest* v pobytu samém. Způsob, jímž svědomí svědčí, není indiferentní oznamování, nýbrž před-volávající výzva k provinilosti. To, co bylo takto dosvědčeno, je „uchopeno“ posloucháním, které nezkresleně rozumí smyslu tohoto volání tak, jak je jím intendován. Teprve toto rozumění volání jako *modus bytí* pobytu dává fenomenalitu tomu, co bylo voláním svědomí dosvědčeno. Autentické rozumění volání jsme charakterizovali jako ‚chtít mít svědomí‘. Toto ‚nechat v sobě jednat‘ [392] své nejvlastnější ‚bytí sebou‘ z něho samého v jeho provinilosti tak fenomenálně reprezentuje autentické ‚moci být‘ dosvědčené v pobytu samém. Existenciální strukturu tohoto ‚moci být‘ musíme nyní analyzovat. Jedině tím pronikneme k základní skladbě *authenticity* existence pobytu, která je v něm samém odemčena.

‚Chtít mít svědomí‘ ve smyslu rozumět si v nejvlastnějším ‚moci být‘ je způsob *odemčenosti* pobytu. Ta je kromě rozumění konstituována rozpoložením a řečí. Existenciální rozumění znamená: rozrvhovat se vždy do nejvlastnější faktické možnosti svého ‚moci být ve světě‘. ‚Moci být‘ samému lze však rozumět jen existováním v této možnosti.

Jaká nálada odpovídá takovému rozumění? Rozumění volající výzvě odemyká vlastní pobyt v tísnivé nehostinnosti jeho osamocenosti. Tísnivá nehostinnost, spoluodhalená v rozumění, je genuinně odemčena rozpoložením úzkosti, jež toto rozumění provází. Fak-

tum úzkosti spojené se svědomím je fenomenálním osvědčením toho, že pobyt rozumějící volání je vystaven tísnivé nehostinnosti sebe sama. ‚Chtít mít svědomí‘ je připravenost k úzkosti.

Třetí bytostný moment odemčenosti je řeč. Protějškem volání svědomí jako původní řeči pobytu není jiná řeč – která by snad dokonce vyjednávala o tom, co svědomí říká. Rozumějící poslouchání volání se zřídka odpovědi ne proto, že je zasaženo „temnou mocí“, která je ochromila, nýbrž proto, že přijímá za vlastní nezastřený obsah volání. Volání svědomí staví před trvalou provinilost a vymaňuje tak ‚bytí sebou‘ z hluchých „řečí“ rozumnosti neurčitého ‚ono se‘. Modus řečové artikulace, který přísluší tomuto ‚chtít mít svědomí‘, je tedy *zamlklost*. Mlčení jsme charakterizovali jako bytostnou možnost řeči.¹ Kdo chce dát něco na srozuměnou mlčením, musí [393] „mít co říci“. Pobyt si ve výzvě svědomí dává na srozuměnou své nejvlastnější ‚moci být‘. Proto je toto volání mlčením. Řeč svědomí nikdy nenabývá zvukové podoby. Svědomí volá jediné mlčky, tzn. volání přichází z bezhlasí tísnivé nehostinnosti a volá pobyt zpět do jeho vlastního ticha. ‚Chtít mít svědomí‘ rozumí tudíž této mlčenlivé řeči přiměřeně pouze zamlklostí. Zamlklost bere slovo rozumným „řečem“ neurčitého ‚ono se‘.

Mlčenlivá řeč svědomí umožňuje rozumnému výkladu svědomí, který se „přísně drží fakt“, vydávat svědomí za něco, co se vůbec nedá doložit a co se vůbec nevyskytuje. To, že ‚ono se‘ nemůže „konstatovat“ žádné volání svědomí, protože slyší a chápe jen hluché „řeči“, se svádí na svědomí s tím, že je „němé“ a zjevně neexistuje. Takovým výkladem si neurčité ‚ono se‘ pouze zastírá sobě vlastní neschopnost zaslechnout volání svědomí a omezenost svého „slyšení“.

297 Odemčenost pobytu je tedy ve struktuře ‚chtít mít svědomí‘ konstituována rozpoložením úzkosti, rozuměním jako seberozvrhovááním do své nejvlastnější provinilosti a řeči jako zamlklostí. Tuto význačnou, v pobytu samém jeho svědomím dosvědčovanou autentickou odemčenost – *toto mlčenlivé, k úzkosti připravené seberozvrhování do své nejvlastnější provinilosti* – nazveme *odhodlanost*.

¹ Srv. § 34, str. 197.

Odhodlanost je význačný modus odemčenosti pobytu. Odemčenost jsme však výše¹ existenciálně interpretovali jako *původní pravdu*. Tato pravda není primárně kvalitou „soudu“ ani žádného určitého chování, nýbrž bytostné konstitutivum ‚bytí ve světě‘ jako takového. Pravda [394] musí být pochopena jako fundamentální existenciál. Ontologické vyjasnění věty: „Pobyt jest v pravdě“ ukázalo původní odemčenost tohoto jsoucna jako *pravdu existence* a její vymezení přenechalo analýze autenticity pobytu.²

V odhodlanosti jsme tedy nyní získali nejpůvodnější, protože *autentickou* pravdu pobytu. Odemčenost našeho ‚tu‘ odemyká vždy stejně původně celé ‚bytí ve světě‘ – tzn. svět, ‚bytí ve‘ a ‚bytí sebou‘ – jímž toto jsoucno jakožto „já jsem“ jest. Odemčeností světa je vždy již odkryto nitrosvětské jsoucno. Odkrytost příručního a výskytového jsoucna je zakotvena v odemčenosti světa;³ neboť uvolnění konkrétního celku v dostatečnosti příručního jsoucna vyžaduje předchůdné porozumění významnosti. Tím, že jí rozumí, odkazuje pobyt sám sebe v praktickém ohledu obstarávání k vystupujícím příručním prostředkům. Rozumění významnosti jakožto odemčenost příslušného světa je zase zakotveno v rozumění onomu ‚kvůli čemu‘, z něhož veškeré odkrývání celku dostatečnosti vychází. ‚Kvůli přístřeší, ‚kvůli‘ obživě, ‚kvůli‘ zaopatření – to jsou elementární a stále možnosti pobytu, do nichž se toto jsoucno, jemuž jde o jeho bytí, vždy již rozvrhlo. Vržen do svého ‚tu‘, je pobyt fakticky odkázán vždy na určitý – svůj – „svět“. Spolu s tím jsou nejbližší faktické rozvrhy vedeny obstarávající *ztraceností* v neurčitém ‚ono se‘. Ta může být vlastním pobyttem volána a tomuto volání může být porozuměno odhodlaností. Tato *autentická* odemčenost modifikuje pak se stejnou původností odkrytost „světa“, jež je v ní fundována, a odemčenost spolupobytu druhých. „Svět“ příručních prostředků nebude „obsahově“ jiný, okruh druhých se nezmění, a přece je nyní 298

¹ Srv. § 44, str. 248 nn.

² Srv. tamt., str. 256 n.

³ Srv. § 18, str. 107 nn.

rozumějící [395] a obstarávající bytí k příručnímu jsoucnu a pečující spolubytí s druhými určeno ze svého nejvlastnějšího ‚moci být sebou‘.

Odhodlanost jako *autentické ‚bytí sebou‘* neodděluje pobyt od jeho světa, nemění jej v izolované, nezakotvené já. A není to ani možné – neboť odhodlanost jako autentická odemčenost není ničím jiným než *autentickým ‚bytím ve světě‘*. Právě ona vede ‚bytí sebou‘ do příslušného obstarávajícího bytí k příručnímu jsoucnu a podněcuje je k pečujícímu spolubytí s druhými.

Autenticky zvolené ‚moci být‘ je to, ‚kvůli čemu‘ se odhodlaný pobyt uvolňuje pro svůj svět. Teprve odhodlanost k sobě samému umožňuje pobytu nechat spolujoucí druhé ‚být‘ v jejich nejvlastnějším ‚moci být‘ a péči, která předbíhá a osvobozuje, jim toto ‚moci být‘ pomáhá odemykat. Odhodlaný pobyt se může stát ‚svědomím‘ druhých. Až z autentického ‚bytí sebou‘ odhodlanosti pochází autentické spolubytí – nikoli z dvojznačných a soupeřivých úmluv a upovídáního sbratřování v rámci záměrů a podniků neurčitěho ‚ono se‘.

Odhodlanost je svou ontologickou bytností vždy odhodlaností konkrétního faktického pobytu. Bytnost tohoto jsoucnu je existence. Odhodlanost „existuje“ jen jako v rozumnění se rozvrhující odhodlané rozhodnutí. Ale vzhledem k čemu se pobyt v odhodlanosti odemyká? K čemu se má odhodlat? Odpověď může dát *jen odhodlané rozhodnutí samo*. Bylo by naprostým nepochopením fenoménu odhodlanosti, kdybychom se domnívali, že to je pouhé přijímající převzetí předložených a doporučených možností. Neboť *teprve odhodlané rozhodnutí je odemykající rozvržení a určení konkrétní faktické možnosti*. K odhodlanosti patří nutně neurčitost, která charakterizuje každé fakticky-vržené ‚moci být‘ pobytu. Sebou samou je si odhodlanost [396] jista jen jako odhodlané rozhodnutí. Ale *existenciální, vždy až v odhodlaném rozhodnutí se určující neurčitost odhodlanosti má nicméně svou existenciální určitost*.

To, k čemu se odhodlanost odhodlává, je ontologicky předznačeno v existencialitě pobytu vůbec – v jeho ‚moci být‘ jako obstarávající péči. Jako starost je však pobyt determinován fakticitou a upa-

dě.¹ To platí „vlastně“ právě o odhodlanosti jako vlastní, autentické pravdě. Odhodlanost přijímá nepravdu vlastním způsobem za vlastní. Pobyt vždy už je a brzy možná zase bude v neodhodlanosti. Tento termín však označuje fenomén, jenž byl interpretován jako vydanost vládnoucímu výkladu neurčitěho ‚ono se‘. Pobyt jako ‚být sebou v neurčitém ono se‘ je „žit“ dvojznačnou rozumností veřejnosti, v níž se nikdo neodhodlává, a v níž je přesto vždy už rozhodnuto. Odhodlanost znamená otevřít se výzvě volající ze ztracenosti v neurčitém ‚ono se‘. Neodhodlanost neurčitěho ‚ono se‘ sice zůstává u moci, avšak není s to odhodlanou existencí ohrozit. Neodhodlanost jako pojmový opak existenciálně chápané odhodlanosti neznámá onticko-psychickou vlastnost ve smyslu podléhání zábránám. I odhodlané rozhodnutí je odkázáno na neurčité ‚ono se‘ a jeho svět. Porozumění pro to patří k tomu, co je odhodlaným rozhodnutím odemykáno, protože teprve odhodlanost dává pobytu autentickou projasněnost. V odhodlanosti jde pobytu o jeho nejvlastnější ‚moci být‘, jež se jakožto vržené může rozvrhnout vždy jen do určitých faktických možností. Odhodlané rozhodnutí neopouští „skutečnost“, nýbrž teprve odkrývá to, co je fakticky možné, uchopujíc je tak, jak je jako nejvlastnější ‚moci být‘ v neurčitém ‚ono se‘ možné. Existenciální určitost každého konkrétně [397] možného odhodlaného pobytu zahrnuje konstitutivní momenty dosud pomíjeného existenciálního fenoménu, který nazýváme *situace*.

V termínu situace (postavení – „být v stavu“) spoluzaznává význam prostorový. Nechceme se jej pokoušet z tohoto existenciálního pojmu odstranit. Vždyť je obsažen i v „tu“ pobytu. K ‚bytí ve světě‘ patří určitá vlastní prostorovost, jež je charakterizována fenomény od-dalování a zaměření. Pobyt, pokud fakticky existuje, „dává místo“.² Pobytová prostorovost, na jejímž základě si existence určuje svoje „místo“, je však zakotvena ve skladbě ‚bytí ve světě‘. Primární konstitutivum této skladby je odemčenost. Tak jako je prostorovost našeho ‚tu‘ zakotvena v odemčenosti, tak má situace své fun-

¹ Srv. § 44 b, str. 257.

² Srv. §§ 23 a 24, str. 132 nn.

300 damenty v odhodlanosti. Situace je vždy konkrétní v odhodlanosti odemčené ‚tu‘, jako které tu jest existující jsoucno. Situace není vyskytující se rámeček, v němž se pobyt nalézá, nebo do něhož se třeba i sám přivedl. Situace, která nemá nic společného s vyskytujícími se souborem nahodilých okolností, *jest* jen skrze odhodlanost a v odhodlanosti: Teprve ‚bytí sebou‘, odhodlanému ke svému ‚tu‘, jímž má jako existující být, se odemyká příslušná faktická dostatečnost okolností. Pouze odhodlanosti se může ze světa spolupobytu a z příručního světa okolí *přiházet* to, co nazýváme náhoda.

Neurčitému ‚ono se‘ je *proti tomu situace bytostně uzamčena*. Zná jenom „všeobecný stav věcí“, ztrácí se v nejbližších „příležitostech“ a naplňuje své bytí počítáním „náhod“, které mylně považuje a vydává za svůj vlastní výkon.

Odhodlanost uvádí bytí ‚tu‘ do existence jeho situace. Odhodlanost však vymezuje [398] existenciální strukturu autentického ‚moci být‘ dosvědčeného svědomím, strukturu ‚chtít mít svědomí‘. V ní jsme rozpoznali přiměřené rozumění výzvě svědomí. Je tedy zcela jasné, že když volání svědomí burcuje k ‚moci být‘, pak před nás nestaví prázdný ideál existence, nýbrž *před-volává do situace*. Tato existenciální pozitivita správně pochopeného volání svědomí umožňuje zároveň nahlédnout, že omezení působnosti volání na uskutečněná a zamýšlená provinění zakrývá odemykající charakter svědomí a jenom zdánlivě nám zprostředkovává konkrétní porozumění hlasu svědomí. Existenciální interpretace porozumění volání jako odhodlanosti odhaluje svědomí jako v základu pobytu rozhodnutý způsob bytí, jímž si pobyt sám – tím, že dosvědčuje své nejvlastnější ‚moci být‘ – umožňuje svou faktickou existenci.

Předvedený fenomén odhodlanosti lze jen stěží zaměňovat s prázdným „habitem“ a s neurčitou „velleitou“. Odhodlanost si situaci nepředstavuje, nebere ji jen na vědomí, nýbrž vždy se již postavila do ní. Jakožto odhodlaný pobyt již *jedná*. Záměrně se vyhýbáme termínu „jednání“. Neboť za prvé bychom jej museli pojmut opět tak široce, aby aktivita zahrnovala i pasivitu kladeného odporu; za druhé by to sugerovalo existenciálně-ontologické nedorozumění, v jehož důsledku by se odhodlanost jevila jako nějaký zvláštní postoj praktické schopnosti oproti schopnosti teoretické. Ale starost

jako obstarávající péče obepíná bytí pobytu tak původně a úplně, že při rozlišování teoretického a praktického postoje musí být vždy už předpokládána jako celek a nemůže být z těchto postojů teprve skládána pomocí nutně neodůvodněné, poněvadž existenciálně nezaložené dialektiky. *Odhodlanost je však jen ve starosti ob-starávaná a jako starost možná autenticita starosti samé.* [399]

Zachytit v hlavních rysech faktické existenciální možnosti, předvést jejich souvislosti a interpretovat je v souladu s jejich existenciálními strukturami patří do okruhu úkolů tematické existenciální antropologie.¹ Pro fundamentálně-ontologický záměr přítomného zkoumání postačí existenciální vymezení autentického ‚moci být‘, jež si pobyt sám ze sebe dosvědčuje ve svědomí.

Vykázáním odhodlanosti jako mlčenlivého, k úzkosti přípraveného seberozvrhování do nejvlastnější provinilosti se zkoumání dostalo do bodu, kdy je možno vymezit ontologický smysl hledané *autentické* možnosti pobytu být celý. Autenticita pobytu teď není ani prázdné jméno, ani smyšlená idea. Přesto však existenciálně dedukované autentické bytí k smrti jako autentické ‚moci být celý‘ zůstává i nadále čistě existenciálním rozvrhem, jemuž chybí dosvědčení v pobytu. Teprve až nalezneme toto dosvědčení, dostojí naše zkoumání nároku, jež na ně klade sama probíraná problematika, totiž vykázat existenciálně dosvědčenou a vyjasněnou autentickou možnost pobytu být celý. Neboť jedině tehdy, až bude toto jsoucno fenomenálně přístupno ve své autenticitě a celosti, dostane se otázka po smyslu bytí *tohoto* jsoucna, k jehož existenci patří rozumění bytí vůbec, na opravdu pevnou půdu. [400]

¹ Ve směru této problematiky se K. Jaspers poprvé výslovně chopil úkolu vypracovat nauku o světovém názoru. Srv. jeho *Psychologie der Weltanschauungen*, 1925³. Otázka „Co je člověk?“ je zde položena a zodpovězena z toho, co člověk bytostně být může (viz Předmluvu k 1. vyd.). Vyplývá odtud zásadní existenciálně-ontologický význam „mezních situací“. Je nepochopitelným filosofické tendence jeho díla, jestliže je pouze „používáno“ jako příručka pro orientaci v různých „typech světových názorů“.